

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การค้นคว้าแบบอิสระ เรื่อง ชุมชนกับการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : กรณีศึกษาชุมชนบ้านนาตอง ตำบลช่อแฮ อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ ในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ

1. เพื่อศึกษาศักยภาพของชุมชนในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
2. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
3. เพื่อศึกษาผลกระทบที่ชุมชนได้รับจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

5.1 สรุปผลการศึกษา

5.1.1 เพื่อศึกษาศักยภาพของชุมชนในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

หมู่บ้านนาตองตั้งเป็นชุมชนมาแล้วประมาณ 150 ปี เหตุที่มีชื่อว่า บ้านนาตองสันนิษฐานว่ามาจากพื้นที่ของหมู่บ้านที่มีต้นตอง (ต้นทองหลวงป่า) มาก ซึ่งชาวบ้านส่วนใหญ่มักใช้ประโยชน์จากต้นตองในการทำไผ่หนึ่งเมี่ยงชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นชาวบ้านที่อพยพมาจากหมู่บ้านธรรมเมือง บ้านไคร้ บ้านโน และบ้านปง ปัจจุบันหมู่บ้านนาตองมีพื้นที่ 9,537 ไร่โดยประมาณ มีจำนวน 130 ครัวเรือน รวมทั้งสิ้น 342 คน โดยภาพรวมหมู่บ้านนาตองมีสภาพป่าเป็น ป่าเบญจพรรณ และมีทรัพยากรธรรมชาติที่สวยงาม อาทิเช่น น้ำตก ถ้ำ พืชสมุนไพร และสัตว์ป่าที่หายาก อาชีพของชาวบ้านส่วนใหญ่จะมีอาชีพทางเกษตรกรรม เช่น การทำสวนเมี่ยง การทำสวน ผลไม้ การเพาะปลูก การทำไร่กาแฟ การปลูกผักสวนครัว วิถีชีวิตของชาวบ้านมีการดำเนินชีวิตแบบเรียบง่าย มีวัฒนธรรมชุมชนที่เป็นเอกลักษณ์และมีการสืบทอดจนถึงปัจจุบัน

ถึงแม้ว่าปัจจุบันหมู่บ้านนาตองยังมีการคมนาคมที่ไม่สะดวกสบาย อีกทั้งสิ่งอำนวยความสะดวกภายในหมู่บ้านยังไม่ได้มีการพัฒนาเท่าที่ควร อาจทำให้การมาเยี่ยมชมของนักท่องเที่ยวเกิดความผิดหวังได้ ถ้านักท่องเที่ยวมิได้มีการศึกษาข้อมูลล่วงหน้า อย่างไรก็ตามชาวบ้านนาตองยังหวังที่จะเป็นเจ้าบ้านที่ดีในการดูแลนักท่องเที่ยวอย่างเต็มที่ทุกครั้ง

5.1.2 เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ทางด้านความพร้อมของชุมชน จากการศึกษาพบว่า ชาวบ้านนาตองได้รับ การฝึกอบรมจากผู้ที่เกี่ยวข้องใน เรื่องของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้ได้รับความรู้ความเข้าใจรวมถึง ความตระหนักจิตสำนึกในคุณค่าทรัพยากรและวัฒนธรรมชุมชน การได้ร่วมกันทำงานแบบลองผิด ลองถูก มีการพบปะพูดคุย ปรึกษาหารือ ร่วมกันคิด ร่วมกันตัดสินใจ ร่วมกันหาวิธีแก้ไข ปัญหาที่เกิดขึ้น ประสบการณ์ที่ได้รับทำให้การดำเนินงานเป็นไปได้อย่างดี

การจัดการโครงสร้างคณะกรรมการในการดำเนินงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พบว่า โครงสร้างขององค์กรมีลักษณะ “ล้อเกวียนหมุนกลับ” การจัดด้านบุคลากรทางคณะกรรมการชมรม การท่องเที่ยวบ้านนาตองได้กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของคณะกรรมการและสมาชิกแต่ละฝ่าย ได้อย่างชัดเจน รวมถึงมีการร่างข้อบังคับและระเบียบของชมรมไว้อย่างเป็นลายลักษณ์อักษร (ดูภาคผนวก)

ในการแบ่งผลประโยชน์นั้น ผู้ที่เป็นมัคคุเทศก์จะได้รับค่าตอบแทน 100 บาทต่อการนำ เที่ยว 1 กลุ่มหรือคณะ ในการพักค้างคืนแบบ Home stay เจ้าของบ้านจะได้รับเงินค่าบริการจำนวน 120 บาทต่อนักท่องเที่ยว 1 คน ส่วนในเรื่องของอาหารทางกลุ่มแม่บ้านจะได้รับ ค่าตอบแทน 80 บาท โดยเฉลี่ยต่อนักท่องเที่ยว 1 คน จากการพิจารณาของคณะกรรมการได้ทราบว่ารายได้ที่ เหลือจากการใช้จ่ายจะนำมาเป็นผลกำไรของชมรม โดยให้ฝ่ายบัญชีเป็นผู้บันทึกรายรับ รายจ่าย เพื่อนำมาปันผลตามจำนวนหุ้นประจำปี

การจัดการด้านรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จากการศึกษาพบว่าในปัจจุบันมี รูปแบบการนำเที่ยวเพียงรูปแบบเดียวเป็นการจำกัดให้นักท่องเที่ยวในหมู่บ้านเพียงระยะเวลา อันสั้น คือ “การเดินเที่ยวชมหมู่บ้าน” ตามจุดน่าสนใจต่าง ๆ ที่ได้จัดไว้พร้อมกิจกรรมทั้งหมด 6 จุด ระยะทางประมาณ 1 กิโลเมตร ใช้เวลาเฉลี่ยประมาณ 1 ชั่วโมง เป็นการนำเที่ยวที่มุ่งเน้นให้ นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับสิ่งดึงดูดใจที่เป็นลักษณะกายภาพของหมู่บ้านพร้อมไปกับวัฒนธรรมใน การดำเนินชีวิตประจำวันของชาวบ้านนาตอง

การมีส่วนร่วมของหน่วยงานต่าง ๆ ในชุมชนนั้นได้แบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ ในระดับ องค์กรบริหารส่วนตำบล จากการศึกษาพบว่า ทางหน่วยงานได้เข้ามาดูแลในเรื่องของงบประมาณ เป็นส่วนและในระดับหมู่บ้านและกลุ่มประชาชน ได้มีการรวมตัวและคัดเลือกบุคคลที่มีความ สามารถในการควบคุมดูแลทรัพยากรธรรมชาติและการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ซึ่งถือว่าเป็น การมีส่วนร่วมในทางตรง ส่วนในทางอ้อมชาวบ้านในชุมชนได้ให้ความเป็นมิตรในฐานะของ เจ้าบ้านที่ดี ความเต็มใจในการบริการ

5.1.3 ศึกษาผลกระทบที่ชุมชนได้รับจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ผลจากการศึกษาชาวบ้านที่ได้ประโยชน์และเสียประโยชน์ในชุมชนบ้านนาตองจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทำให้เราได้ทราบว่าผู้ที่ได้ประโยชน์ในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ รายได้ที่ได้จากนักท่องเที่ยวโดยตรงรายได้ดังกล่าวเป็นรายได้เสริมนอกเหนือจากงานหลักที่ทำอยู่ประจำ เช่น การบริการบ้านพัก Home stay ร้านค้าและร้านอาหาร รถโดยสาร กลุ่มแม่บ้านบ้านนาตอง รวมถึงชมรมอนุรักษ์เต่าปูลู ส่วนในเรื่องของการเสียผลประโยชน์ของชาวบ้านนั้นในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ สิ่งที่ชาวบ้านได้สูญเสียไปเมื่อมีการท่องเที่ยวเกิดขึ้น เช่น เวลา ความอิสระ ความเป็นส่วนตัวหรือการที่ต้องปันผลกำไรที่ได้จากนักท่องเที่ยวคืนให้แก่ชมรมการท่องเที่ยวจำนวนหนึ่ง อย่างไรก็ตามการได้และเสียประโยชน์ของชาวบ้านนาตองในขณะนี้ยังถือเป็นเรื่องปกติในสังคมไทย คือ ไม่มีสิ่งใดจะได้อะไรโดยไม่ต้องสูญเสียอะไรไป หรือง่าย ๆ ก็คือ “ได้อย่างต้องเสียอย่าง” นั้นเอง

ผลกระทบจากการท่องเที่ยวมีผลต่อเศรษฐกิจทั้งด้านบวกและด้านลบ ในด้านบวกการท่องเที่ยวส่งผลให้ชุมชนมีการเพิ่มขึ้นของรายได้ ส่งเสริมให้มีอาชีพเสริม เมื่อชุมชนได้รับรายได้จากการท่องเที่ยวมาก ทำให้รายได้ต่อหัวของประชากรในชุมชนเพิ่มสูงขึ้น ก่อให้เกิดการกระจายรายได้สู่ชุมชน ส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจของชุมชนจากเศรษฐกิจเกษตรไปสู่เศรษฐกิจการท่องเที่ยวในด้านลบการท่องเที่ยวส่งผลให้เศรษฐกิจของชุมชนเกิดปัญหาด้านรายได้ เพราะการท่องเที่ยวเป็นธุรกิจที่ไม่สามารถสร้างรายได้สม่ำเสมอตลอดปี ในช่วงที่ไม่ใช่ฤดูกาลท่องเที่ยวเป็นช่วงที่ไม่มีรายได้หรือมีรายได้น้อย การพึ่งพิงรายได้จากการท่องเที่ยวเป็นหลักจะมีความเสี่ยงสูงมาก อีกทั้งค่าใช้จ่ายในการซ่อมแซมบูรณะความเสียหายของทรัพยากรการท่องเที่ยวก็มีเพิ่มขึ้น

ในด้านสังคมการท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการสร้างความสะดวกสบาย ให้แก่ชุมชน ช่วยยกมาตรฐานการครองชีพของคนในชุมชน ทำให้มีการลดการอพยพย้ายถิ่น และนำไปสู่การพัฒนาชุมชนที่เข้มแข็งในด้านลบจากการท่องเที่ยวที่มีต่อสังคมนั้นเราต้องยอมรับว่าปัญหาการเปลี่ยนแปลง วิถีชีวิต และค่านิยมของสังคมต้องเปลี่ยนไป เช่น เรื่องอาหารการกินหรือในด้านอุปนิสัยที่จำเป็นต้องมุ่งหวังผลกำไรเพิ่มมากขึ้น จึงเกิดการเอารัดเอาเปรียบและความหลอกลวงเกิดขึ้นจากความโลภ อีกทั้งการบริการบ้านพัก Home stay ทำให้ชาวบ้านต้องสูญเสียความเป็นส่วนตัวในที่สุด

ในด้านวัฒนธรรมการท่องเที่ยว ได้ใช้วัฒนธรรมชุมชนในการเป็นสิ่งดึงดูดใจต่อนักท่องเที่ยวเป็นสถานที่ในการศึกษาวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของชาวบ้าน เพื่อให้ นักท่องเที่ยวได้เกิดความเข้าใจและเก็บไปเป็นความรู้ในด้านของชาวบ้านการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวนั้นได้เป็นสิ่งกระตุ้นให้ชาวบ้านเพิ่มความรู้สึกรักหวงแหนและรักษาวัฒนธรรมของตน

เพิ่มมากขึ้น ในแง่ลบจากการท่องเที่ยวอาจทำให้ค่านิยมทางวัฒนธรรมได้รับการเปลี่ยนแปลงหรือทำลายศิลปวัตถุโดยความไม่รู้เท่าถึงการณ์ได้ ซึ่งอาจเป็นสาเหตุความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านกับนักท่องเที่ยวได้

ในด้านสิ่งแวดล้อมชุมชนการท่องเที่ยวส่งผลให้ชาวบ้านในชุมชนเห็นคุณค่าในทรัพยากรธรรมชาติลดการตัดไม้ทำลายป่า พัฒนาและปรับปรุงสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้น อีกทั้งยังเป็นสนามแนะนำระบบนิเวศธรรมชาติ ปักจิตสำนึกให้กับเยาวชน เพื่อที่เยาวชนจะได้รับการถ่ายทอดบทเรียนธรรมชาติที่ถูกต้องจากสนามจริงในด้านลบจากการท่องเที่ยวที่นั่น ส่งผลให้สิ่งแวดล้อมอาจถูกทำลายจากการเหยียบย่ำของนักท่องเที่ยว อีกทั้งอาจก่อให้เกิดมลภาวะน้ำเสีย ปัญหาขยะ และกลิ่นรบกวนต่าง ๆ จนกลายเป็นปัญหาทำลายภูมิทัศน์ของชุมชน ทำให้แหล่งท่องเที่ยวชุมชนท้องถิ่นเกิดความเสื่อมโทรม

ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการหมู่บ้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ปัญหาด้านบุคลากร ผลการศึกษาพบว่า บุคคลระดับผู้นำของชุมชนยังไม่มี ความเข้มแข็งมากพอ ขาดทักษะความเป็นผู้นำ และไม่ได้แสดงให้เห็นมากเพียงพอถึงการเอาใจใส่ในการจัดการและพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันขาดความรู้ความชำนาญในการจัดการ ขาดความต่อเนื่องของการสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้สมาชิกจึงขาดวิสัยทัศน์และความกระตือรือร้นในการอนุรักษ์ทรัพยากร ชาวบ้านยังคงให้ความสนใจกับการเกษตรกรรม ไม่ได้ทุ่มเทให้กับการบริการด้านการท่องเที่ยวอย่างจริงจังส่วนใหญ่ของสมาชิกที่ได้เข้าร่วมชมรมจึงเป็นไปด้วยวัตถุประสงค์ด้านรายได้เป็นสำคัญ

ปัญหาด้านการเงินและบัญชี ผลการศึกษาพบว่า การดำเนินงานที่ผ่านมายังมีข้อจำกัดในการทำบัญชีความเป็นเครือญาติของผู้ที่ทำบัญชีและรองประธานทำให้เกิดความอึดอัดต่อกันในด้านการเงินและบัญชี ขาดความรัดกุมและมีการรั่วไหล

ปัญหาด้านรูปแบบการท่องเที่ยว ผู้ศึกษาพอสรุปได้ดังนี้คือ

- ขาดความหลากหลาย ทำให้สมาชิกเกิดความเบื่อหน่ายในการบริการ ซึ่งเป็นเรื่องที่อันตราย หากเมื่อไหร่ที่พวกเขาต้องให้การต้อนรับนักท่องเที่ยวเพียงเพราะเป็นหน้าที่ งานบริการย่อมด้อยคุณภาพ ขาดคุณค่า

- ความไม่สม่ำเสมอของนักท่องเที่ยวส่งผลต่อการสรรหา และจัดเตรียมรูปแบบการท่องเที่ยวของหมู่บ้าน

- การเข้าถึงของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมายังชุมชนบ้านนาตองไม่ได้รับความสะดวก

5.2 อภิปรายผล

ผู้ศึกษาได้อภิปรายผลการศึกษาดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาโดยใช้แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ได้รวบรวมมาแล้วข้างต้น

5.2.1 เพื่อศึกษาศักยภาพของชุมชนในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ชุมชนบ้านนาตองเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ท่ามกลางภูเขาล้อมรอบมีแม่น้ำแม่กอน หล่อเลี้ยงชีวิตและการประกอบกิจกรรม สภาพป่าค่อนข้างสมบูรณ์ มีสัตว์ป่าอาศัยอยู่มากมายหลายชนิด ได้แก่ เต่าปูลู ไก่ฟ้าหลังเงิน และเลียงผา 1 ใน 15 ชนิดของสัตว์ป่าคุ้มครองที่ใกล้จะ สูญพันธุ์ สภาพป่าโดยรวมเป็นป่าเบญจพรรณ ทำให้พรรณไม้ที่พอมียุคหลายชนิดจนก่อให้เกิดความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยทางด้านป่าชุมชน ทำให้เกิดการค้นพบว่าชุมชนมีศักยภาพในการจัดการทรัพยากร มิใช่เพียงเพราะว่ามีจารีตประเพณีและวิถีปฏิบัติที่สืบเนื่องต่อกันมาเท่านั้น หากแต่ชุมชนท้องถิ่นในแต่ละพื้นที่แต่ละกลุ่มยังได้พัฒนาวิถีชีวิตผูกพันกันอย่างแนบแน่นกับธรรมชาติแวดล้อม ตั้งสมองค์ความรู้และภูมิปัญญาเกี่ยวกับระบบนิเวศ ของป่า อาหาร สมุนไพร และวิธีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชีวภาพมาเป็นเวลาช้านาน ด้วยเหตุนี้เองทรัพยากรธรรมชาติโดยเฉพาะอย่างยิ่งทรัพยากรป่าของไทยซึ่งอยู่ในเขตร้อนจึงเป็นทั้งแหล่งรวมของความหลากหลายทางชีวภาพและแหล่งรวมของความหลากหลายทางวัฒนธรรม

อย่างไรก็ตามความหลากหลายทางด้านชีวภาพก็ไม่สามารถที่จะนำมาเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ทั้งหมดสิ่งหนึ่งที่ชุมชนหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต้องคิดถึงคือ เราจะนำทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้ในการสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้อย่างไรที่จะไม่ผิดต่อกฎหมาย และไม่เป็นผู้ที่ทำลายคุณค่าของทรัพยากรเสียเอง จากแนวคิดและหลักการที่กำหนดตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 เรื่องการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมท้องถิ่น มนัส สุวรรณ (2541 ก.) ได้อธิบายไว้ว่าการจัดการทรัพยากร ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรป่าไม้ น้ำหรือทรัพยากรธรรมชาติที่สวยงามในแหล่งท่องเที่ยว ถือว่าเป็นสิทธิของรัฐในการจัดการและการบริหารได้อย่างเต็มที่ อีกทั้งได้เน้นให้รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสงวนบำรุงรักษาและคุ้มครองคุณภาพสิ่งแวดล้อมโดยได้ให้ความสำคัญกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทั้งทางวัฒนธรรมและธรรมชาติเป็นอย่างมาก ดังนั้นองค์การบริหารส่วนตำบลในฐานะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด จึงจำเป็นต้องเสริมสร้างบทบาทในด้านนี้อย่างจริงจัง

แต่สิ่งที่พบจากผลการศึกษา นั้น ทำให้ผู้ศึกษาได้เข้าใจว่าทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น ชุมชนมีสิทธิที่จะดูแลได้อย่างเต็มที่ หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็น สิทธิร่วมเหนือทรัพย์สินของชุมชน สมาชิกของชุมชนทุกคนจะมี “สิทธิตามธรรมชาติ” ในการใช้ทรัพยากร

ส่วนรวม ชุมชนสามารถใช้อำนาจกฎเกณฑ์โดยค้ำึงถึง “ความเป็นธรรมทางสังคม” เป็นสำคัญ และแม้ว่าสมาชิกทุกคนมีสิทธิใช้ทรัพยากรส่วนรวม แต่สิทธิการใช้ยังถูกกำหนดด้วยความยั่งยืนหรือความเป็นธรรมต่อระบบนิเวศซึ่งเป็นหลักการสำคัญกำหนดให้สมาชิกใช้ประโยชน์จากป่าได้แต่เฉพาะในอาณาบริเวณจำกัดและไม่เป็นอันตรายต่อความยั่งยืนของระบบนิเวศ ซึ่งในปัจจุบันอุดมการณ์ในศักยภาพของป่าชุมชนเริ่มลดลงประกอบกับสิทธิของชุมชนชาวบ้านไม่ได้รับการยอมรับตามกฎหมาย ดังนั้นเมื่อป่าที่ชาวบ้านรักษาไว้ถูกประกาศให้เป็นที่ดินของรัฐในรูปอุทยานรัฐสามารถอนุญาตให้เอกชนทำสัมปทานไม้หรือสวนป่าเพื่อปลูกไม้โตเร็วได้ ดังนั้นชุมชนที่เคยดูแลป่ามาหลายชั่วอายุคน จึงมีความรู้สึกว่ามีอำนาจ บางครั้งต้องปล่อยให้บุคคลภายนอกเข้ามาทำกิจกรรมในป่าโดยปราศจากการควบคุม ซึ่งสภาพการณ์เช่นนี้สามารถเกิดขึ้นได้กับทุกชุมชน รวมถึงชุมชนบ้านนาตอง ตำบลช่อแฮ อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ แห่งนี้ด้วย

นอกจากกฎหมายและสิทธิของชุมชนในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ แล้ว ในเรื่องของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พบว่า ชุมชนบ้านนาตองมีองค์ประกอบครบ 4 ด้าน คือ 1) องค์ประกอบด้านพื้นที่ที่มีความเกี่ยวข้องกับธรรมชาติและมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น 2) องค์ประกอบด้านกิจกรรมที่มีการสื่อความหมายในจุดศึกษาธรรมชาติเพื่อเป็นกระบวนการการเรียนรู้สภาพแวดล้อมและระบบนิเวศ 3) องค์ประกอบด้านองค์กรคือ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการดูแล ร่วมดำเนินการร่วมวางแผนและรับผลประโยชน์ 4) องค์ประกอบด้านการจัดการ ปัจจุบันการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบ้านนาตองได้มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างระมัดระวังมีการควบคุมดูแลไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอีกทั้งมีการรวมกลุ่มในการอนุรักษ์ทรัพยากรที่หายาก

ดังนั้นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบ้านนาตองจึงสอดคล้องกับแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

5.2.2 เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ในเรื่องการดำเนินงานของชุมชนบ้านนาตองเป็นรูปแบบการจัดการด้วยความร่วมมือกันระหว่างชุมชนบ้านนาตองและหน่วยงานของรัฐ คือ สถาบันการศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้ วิทยาเขตแพร่ องค์การบริหารส่วนตำบลและอุทยานลำน้ำน่าน โดยมีคณะกรรมการจากหลายฝ่ายช่วยดำเนินงาน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการบริหารจัดการทรัพยากรโดยท้องถิ่น มนัส สุวรรณ (2541 ก) โดยการผนึกเอาการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยอาศัยองค์กรท้องถิ่นเป็นเป้าหมายหลักในการพัฒนา โดยจะต้องมีการผสมเข้ากับพื้นที่และการปฏิบัติของหน่วยงานในระดับต่าง ๆ

แต่อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานได้เป็นไปได้โดยอาศัยความพร้อมของชุมชนในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ยังคงมีทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์และยังมีความดั้งเดิมอยู่มาก ในด้านของบ้านเรือนและวิถีชีวิต จึงถือว่าสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ราไพพรรณ แก้วสุริยะ

(2544) ที่กล่าวไว้ในองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 7 ส่วนว่า การจัดการโดย ชุมชนมีส่วนร่วม (ร่วมดำเนินการ ร่วมวางแผน และร่วมรับผลประโยชน์อย่างเสมอภาคกัน โดยสามารถรักษาเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่นไว้ได้) ในการวางแผน การพัฒนา และการบริหารที่จะให้เกิดความยั่งยืนต้องเริ่มต้นและมีรากฐานบนความพร้อมของชุมชนท้องถิ่น

ด้านการจัดการโครงสร้างองค์กร

ในการจัดการ โครงสร้างของคณะกรรมการในการดำเนินการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนบ้านนาตองได้กำหนดโครงสร้างไว้ในลักษณะ “ล้อเกวียนหมุนกลับ” ซึ่งชุมชนจะเป็นผู้ได้รับประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมจากการดำเนินงาน ในที่สุดจัดได้ว่า โครงสร้างในภาพรวมมีความเหมาะสม เพราะมองการท่องเที่ยวเป็นระบบที่มีปัจจัยสำคัญเกี่ยวเนื่องกันทั้งด้านทรัพยากร การท่องเที่ยว การบริการการท่องเที่ยวสอดคล้องกับแนวคิดของ มนัส สุวรรณ (2541) และ ภักดีรัตน์ผล (2544) ที่กล่าวถึงการพัฒนาที่ยั่งยืนในระบบการท่องเที่ยว มีชุมชนเป็นองค์กรที่เหมาะสมที่สุดที่จะเป็นผู้บริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

แต่จากการดำเนินงานและการจัดการที่เป็นอยู่ในปัจจุบันเป็นเพียงการวางแผนเป็นครั้งคราว แก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าหรือ Day – by – day หรือ Case – by – Case เท่านั้น และมีได้มีการนำปัญหาต่าง ๆ ที่ผ่านมาแล้วมาทำการประเมินผลแต่อย่างใด จึงเป็นการทำงานโดยอาศัยเพียงความตั้งใจเป็นสำคัญ ซึ่งแม้ว่าจะสามารถนำพาชุมชนให้ผ่านปัญหามาได้เสมอ ๆ ก็ตาม แต่ไม่ได้มีการจัดการโครงสร้างในลักษณะที่เป็นกระบวนการ

การจัดการด้านบุคลากร

จากผลการศึกษาพบว่า ความเข้มข้นของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการส่วนใหญ่ยังไม่เป็นไปอย่างสมบูรณ์เต็มที่ เพราะการจัดการส่วนใหญ่มาจากความคิดขององค์กรภายนอก ชุมชนเพียงมีส่วนร่วมในการพิจารณาร่วมกันตัดสินใจในข้อเสนอที่มีให้เลือกพร้อมกัน ทำในลักษณะแล้วแต่โอกาสและร่วมกันรับผลประโยชน์เท่านั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชนยังขาดการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลของการดำเนินงาน ซึ่งไม่สอดคล้องกับแนวคิดของ เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2528) ที่กล่าวว่าการติดตามผลและการประเมินผลเป็นขั้นตอนสุดท้ายที่สำคัญอย่างหนึ่ง

การจัดการด้านรูปแบบรายการนำเที่ยว

ผลจากการศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวที่มาชมบ้านนาตองส่วนใหญ่จะเป็นนักท่องเที่ยวที่เดินทางด้วยตัวเอง “นักท่องเที่ยวอิสระ” มีความสนใจในเรื่องของทรัพยากรธรรมชาติและความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของราไพพรรณ แก้วสุริยะ (2544) ที่ได้กล่าวถึงความหมายของการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวต้องเรียนรู้ร่วมกันภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งที่จะให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศ

ในการดำเนินงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้สอดคล้องกับที่ จูทามาส จันทรรัตน์ (2541) ได้สรุปลักษณะเฉพาะของผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว (Tourism Product) ซึ่ง Leiper (1991) กล่าวว่า ผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวในส่วนที่ไม่มี การแลกเปลี่ยนไม่ได้มีไว้เพื่อขายแต่หากเป็นสาธารณสมบัติ (Public Goods) เช่น วิถีชีวิต วัฒนธรรมที่ดี ความเป็นเอกลักษณ์เป็นส่วนหนึ่งซึ่งต้องแบ่งปันและใช้ร่วมกันระหว่างนักท่องเที่ยวและเจ้าของบ้าน ซึ่งทำให้ผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวมีลักษณะเฉพาะแตกต่างจากการขายสินค้าอื่น ๆ เพราะจะต้องมีการพึ่งพาอาศัยและมีความร่วมมือกันอย่างใกล้ชิด การท่องเที่ยวจึงจะนำไปสู่ประโยชน์แก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องอย่างแท้จริง

ในด้านการเข้าถึงสำหรับนักท่องเที่ยวอิสระไม่ได้รับความสะดวกเท่าที่ควรในการใช้บริการขนส่งนั้นด้วย เพราะเป็นการจัดการที่อยู่นอกเหนือการควบคุมของคณะกรรมการชมรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและชุมชนบ้านนาตอง ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่นักท่องเที่ยวบางคนเลิกความตั้งใจในการเดินทางไปยังชุมชนบ้านนาตอง สอดคล้องกับแนวคิดของ จูทามาส จันทรรัตน์ (2541) ที่ได้สรุปถึงระบบการท่องเที่ยวตามที่ Leiper (1979) อธิบายไว้ว่าการท่องเที่ยวมิใช่เป็นอุตสาหกรรมแต่หากคือระบบ ซึ่งถ้าหากระบบมีข้อบกพร่อง ณ จุดใดแล้ว ย่อมส่งผลถึงความพึงพอใจและประสิทธิภาพโดยรวมของนักท่องเที่ยวทั้งสิ้น

แต่อย่างไรก็ตาม ถ้ามองอีกด้านมุมหนึ่งปัญหาการเข้าถึงที่ส่งผลให้นักท่องเที่ยวเลิกความตั้งใจในการไปเที่ยวชมบ้านนาตองนับว่าเป็นผลดีสำหรับแหล่งท่องเที่ยวที่ยังไม่มีการเตรียมความพร้อมในด้านขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่เท่าที่ควร ซึ่งเหมือนกับจะเป็นการช่วยป้องกันไม่ให้มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชมหมู่บ้านมากเกินไป

สิ่งที่พบจากการศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาพบว่าในการมีส่วนร่วมของชุมชน ความสัมพันธ์ในเรื่องเครือข่ายมีความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะไม่ว่าเรื่องราวใด ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนจะได้รับการพูดคุยกันในช่วงหลังอาหารเย็นถ้าเป็นเรื่องที่ยอมรับได้หรือคนในกลุ่มเห็นด้วยเป็นส่วนมากในการพูดคุยจะถูกยุติลงในเวลาอันสั้น แต่ถ้าเรื่องราวที่เกิดขึ้นเกี่ยวพันถึงการต้องสูญเสียผลประโยชน์ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งการพูดคุยจะใช้เวลานานผลของการยุติอาจไม่เห็นด้วย และเกิดการต่อต้านในที่สุด นอกจากความสัมพันธ์ในระบบเครือข่ายที่มีความสำคัญแล้วในเรื่องของความรู้ความเข้าใจในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นของตนเองตามกฎหมายรัฐธรรมนูญถูกพบว่าผู้รู้และเข้าใจเป็นอย่างดี คือ องค์การบริหารส่วนตำบล ส่วนในกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ทราบว่าตนเองมีสิทธิในเรื่องการจัดการทรัพยากรเท่าที่มีอาณาเขตที่ดินทำกินเท่านั้น ส่วนในระดับของชาวบ้านแทบจะไม่ทราบเลยว่าปัจจุบันเมืองไทยมีกฎหมายฉบับนี้ขึ้น

5.2.3 ศึกษาผลกระทบที่ชุมชนได้รับจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ผลจากการศึกษาในเรื่องของการได้รับและเสียประโยชน์ของชาวบ้านทำให้ได้ทราบว่าการได้ประโยชน์และการเสียประโยชน์ของชาวบ้านนั้นไม่ได้เกิดขึ้นเหมือน ๆ กันทั้งชุมชนการได้รับประโยชน์ของชาวบ้านในหมู่บ้านนาตองคงจะเกิดกับบุคคลที่ให้บริการกับนักท่องเที่ยวโดยตรงเท่านั้น การได้รับประโยชน์ส่วนใหญ่อยู่ในรูปของรายได้ ส่วนในเรื่องของการเสียประโยชน์นั้นส่วนใหญ่อยู่ในรูปของเวลา ความมีอิสระ ความเป็นส่วนตัว หรือการที่ต้องปันผลกำไรที่ได้จากนักท่องเที่ยวคืนให้แก่ชมรมการท่องเที่ยวบ้างในบางส่วน ดังนั้นส่วนได้-ส่วนเสียของชาวบ้านแต่ละคนจึงมีความแตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับแนวคิดของ เสถวน (2544) ที่ได้กล่าวว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นการท่องเที่ยวมาจากชุมชนโดยชุมชนและเพื่อชุมชน จึงเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่ายและทั่วถึงกัน

ส่วนในเรื่องของผลกระทบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีต่อชุมชนบ้านนาตองนั้น ผลจากการศึกษามีดังนี้

ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อเศรษฐกิจชุมชน ผลจากการศึกษาพบว่าในแง่บวกการท่องเที่ยวส่งเสริมชาวบ้านมีรายได้เพิ่มขึ้นและมีอาชีพเสริมซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สุวัฒน์ทรัพย์พิบูลย์ผล (2544) ที่กล่าวว่า ชุมชนมีการปรับตัวสามารถเข้ากับสังคมโดยรอบด้าน ในเชิงบวกของชุมชนพบว่า มีการสร้างอาชีพเสริม ยกมาตรฐานการศึกษาและการหมุนเวียนเงินตราแต่อย่างไรก็ตามในด้านลบของการท่องเที่ยวที่มีต่อเศรษฐกิจชุมชนพบว่าจากการไม่สม่ำเสมอของฤดูกาลการท่องเที่ยวอาจทำให้ชุมชนเกิดความเสี่ยงถ้ามีการลงทุน อีกทั้งปัญหาค่าใช้จ่ายในการซ่อมแซมจัดหาสาธารณูปโภคยังมีมากขึ้นตามจำนวนนักท่องเที่ยว

ผลกระทบในด้านสังคมและวัฒนธรรม ผลจากการศึกษาพบว่าในด้านบวกชุมชนได้รับความสะอาดสบาย ยกกระดับมาตรฐานการครองชีพ ลดการย้ายถิ่น สร้างความสามัคคี เสริมสร้างการศึกษาแก่ชุมชน สร้างความสัมพันธ์อันดีให้กับนักท่องเที่ยว เพิ่มความรู้สึกรักหวงแหน ปกป้องและรักษาวัฒนธรรม ส่วนผลกระทบในด้านลบ พบว่า การท่องเที่ยวอาจก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต มีการเอารัดเอาเปรียบนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น อาจเกิดการทำลายศิลปวัตถุ ต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สันทัต เสริมศรี (2529) ที่ศึกษาพบว่าในแง่ของสังคมและวัฒนธรรมกำลังจะสูญหายไปจากการมาเยือนของนักท่องเที่ยวต่างถิ่นที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นทุก ๆ ปี

ผลกระทบในด้านสิ่งแวดล้อมชุมชน ผลการศึกษาพบว่า ในแง่บวกการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้เป็นสนามแนะนำระบบนิเวศธรรมชาติและปลูกจิตสำนึกให้กับนักท่องเที่ยวและเยาวชนบุคคลอื่น ลดการตัดไม้ทำลายป่า รักษาสิ่งแวดล้อม ฟื้นฟูคุณค่าของสิ่งแวดล้อม และพัฒนาปรับปรุง

สิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้น ส่วนในด้านลบพบว่า การท่องเที่ยวอาจทำให้ทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนถูกทำลาย เกิดปัญหาน้ำเสีย ขยะและการทำลายภูมิทัศน์

ซึ่งจากแนวคิดของ มนัส สุวรรณ (2541) และ ปุสดี อากมานนท์ มอนซอน (2535) ทำให้สามารถสรุปผลกระทบต่าง ๆ จากการศึกษผลกระทบที่เกิดประโยชน์จากการท่องเที่ยวคือ ประชาชนในท้องถิ่นได้รับประโยชน์และโอกาสในการประกอบอาชีพเสริมและมีรายได้ แต่ผลเสียก็มีหลายด้านเช่นกัน คือ ด้านกายภาพ ด้านสังคมและวัฒนธรรม เกิดการเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม การพังทลายของดิน เพราะมีการแสวงหาเส้นทางเดินใหม่ ๆ ตลอดจนไม่มีการบริหารที่ดี

นอกจากผลกระทบต่าง ๆ ที่เกิดจากการท่องเที่ยว จะส่งผลกระทบต่อชุมชนทั้งข้อดีและข้อเสีย ผลจากการศึกษาชุมชนกับการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวชุมชนบ้านนาตองยังพบว่าปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเรื่องของบุคลากร พบว่า ผู้นำยังไม่มีความเข้มแข็งพอ คณะกรรมการชมรมขาดความรู้ ความชำนาญ ความไม่สม่ำเสมอของฤดูกาลการท่องเที่ยวและความไม่สะดวกในการเข้าถึง สอดคล้องกับแนวคิดของ ปุสดี อากมานนท์ มอนซอน (2535) ที่ได้กล่าวว่าการขาดการบริหารจัดการที่ดี พบว่า ปัญหาเกิดจากนโยบายระดับท้องถิ่น จังหวัดและระดับชาติ งบประมาณ ด้านกำลังคน ข้อมูลทางสถิติ และ การประสานงานในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเดินป่า ผู้ประกอบกิจการท่องเที่ยวเดินป่าจำนวนมากมีการแข่งขันระหว่างกันมาก เป็นผลให้คุณภาพการบริการต่ำ อีกทั้งขาดความรู้เกี่ยวกับ “นิเวศการท่องเที่ยว” จึงทำให้มีการใช้ทรัพยากรไม่ถูกต้อง

5.3 ข้อเสนอแนะ

1. จากผลการศึกษาในงานวิจัย เรื่อง ชุมชนกับการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนบ้านนาตอง ทำให้ผู้ศึกษาทราบว่าชุมชนชาวบ้านต่างเข้าใจดีว่ารัฐต้องส่งเสริม และสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสงวน บำรุงรักษา และคุ้มครองคุณภาพสิ่งแวดล้อม โดยให้อำนาจสิทธิกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมากที่สุดตามบทบาทและหน้าที่ที่ได้บัญญัติไว้ใน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 แต่ในเชิงของการปฏิบัติการนั้นองค์การบริหารส่วนตำบลซึ่งเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุดมิได้ปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพตามรัฐธรรมนูญที่ได้กำหนดไว้ เนื่องจากศักยภาพและข้อจำกัดขององค์การบริหารส่วนตำบลพอสรุปได้ดังนี้

- บุคลากรที่มีอยู่ไม่เพียงพอและขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องการจัดการแหล่งเที่ยว

- งบประมาณในการดำเนินการ ยังมิได้รับการจัดสรรทางด้านส่งเสริมการท่องเที่ยว งบประมาณส่วนใหญ่มุ่งเน้นไปในทางด้านการบริหาร และการจัดการด้านสาธารณูปโภค เช่น แหล่งน้ำ ไฟฟ้า ประปา ถนน

- ขาดการประสานงานและความช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตั้งแต่ระดับอำเภอ จังหวัด เขต โดยเฉพาะอย่างยิ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยตรง คือ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

ดังนั้น ข้อเสนอแนะที่พอจะเป็นประโยชน์คือ ไม่ว่าจะมีการพัฒนาท้องถิ่นในด้านใดก็ตาม สิ่งสำคัญคือ การเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชน การรณรงค์ปลุกจิตสำนึก สร้างความรู้สึกร่วมกัน ให้ประชาชนได้เห็นความสำคัญการรณรงค์ดังกล่าว ทำให้ชุมชนตื่นตัว ลุกขึ้นมาทำงานในกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน การสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์การบริหารส่วนตำบลจำเป็นต้องได้บุคคลที่มีความตั้งใจจริง เสียสละเมื่อเข้ามาทำงานให้กับส่วนรวม ลด ละ เลิก ผลประโยชน์ส่วนตัว การเปิดโอกาสให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วม องค์การบริหารส่วนตำบลควรส่งเสริมให้มีการพัฒนาความรู้ มีการประสานงานกับชุมชน แก้ปัญหาความล่าช้าในการปฏิบัติงาน ควรจัดให้มีการกระจายความรับผิดชอบโดยให้อำนาจในการตัดสินใจ ผลที่ได้รับนอกจากประสิทธิภาพแล้ว ที่สำคัญควรคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมให้มากที่สุด

2. เหตุที่รัฐยังคงรักษาอำนาจเบ็ดเสร็จ ในการจัดการทรัพยากรบางประเภทยังไม่ปล่อยให้ชุมชนดำเนินการ เพราะในทางของกฎหมายที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ขึ้นอยู่กับรัฐจะจัดความสัมพันธ์ระหว่างตัวรัฐเองกับบุคคลในรัฐนั้น ๆ อย่างไร และเพื่อประโยชน์หรือวัตถุประสงค์ในเรื่องนั้น เพื่อใครและอย่างไร

ปัญหาระบบราชการในปัจจุบันมีวิธีการในการจัดการแบบต่างหน่วยต่างดำเนินการในแง่ของความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรในระบบราชการมักจะหวงกันอำเภอกองตนเองเอาไว้ โดยใช้กฎหมายที่หน่วยงานนั้น ๆ มีอำนาจอยู่ ได้แย้งกันและกัน แต่ที่เป็นปัญหาสำคัญคือ ความคิดของผู้บังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวกับการดูแลจัดการทรัพยากรแต่ละประเภทเป็นการบังคับใช้ที่ขาดมิติในเชิงคุณค่า โดยเฉพาะในกรณีที่ทรัพยากรชนิดนั้นอยู่ในภาวะที่ขาดแคลนหรือเกิดความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากรชนิดนั้น ๆ มักจะถูกนำไปใช้ในฐานะที่เป็นเครื่องมือของรัฐในการเปลี่ยนแปลงการใช้ทรัพยากรภายใต้คำว่า “การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม”

ในภาวะที่ทรัพยากรยังไม่ขาดแคลนความจำเป็นที่บทบาทของรัฐในการเข้ามาจัดระเบียบในเรื่องนั้น ๆ ก็ยังไม่มี ความจำเป็น ต่อเมื่อรัฐเห็นความจำเป็น ในทรัพยากรชนิดนั้นว่าจะจะเป็นประโยชน์ต่อรัฐหรือเห็นว่าความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมมีต้นเหตุมาจากทรัพยากรชนิดนั้น รัฐจึง

เข้ามาจัดการวางระบบซึ่งอาจจะอยู่ในรูปนโยบายหรืออยู่ในรูปของกฎหมายก็ได้ ส่วนใหญ่แล้วกฎหมาย (รัฐ) จะเข้ามาเกี่ยวข้องกับเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นเท่านั้น

3. แม้ว่าในปัจจุบันจะมีพยายามปรับปรุงบทบัญญัติของกฎหมายต่าง ๆ เพื่อให้ชุมชนและท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการบังคับใช้กฎหมายมากขึ้น เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และพระราชบัญญัติสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 แต่ในทางปฏิบัติแนวทางยังไม่เกิดขึ้นจริงอย่างชัดเจน เพราะเกิดปัญหาหลายประการ คือ

ประการแรก ความไม่เข้าใจในความหมายของชุมชนของผู้ใช้อำนาจตามกฎหมาย แม้ว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 จะบัญญัติเกี่ยวกับบทบาทของสิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากรไว้แล้วก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติก็ดี และกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องก็ดี จะยอมรับเฉพาะหน่วยของชุมชนที่ยึดติดกับพื้นที่ตามนิยามของราชการเท่านั้น ซึ่งถือว่ายังไม่ครอบคลุมอย่างเพียงพอที่จะเปิดให้ชุมชนมีสิทธิและมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

ประการที่สอง หน่วยงานราชการที่มีอำนาจในการจัดการทรัพยากรตามกฎหมายยังคงพยายามที่จะรักษาอำนาจไว้และไม่สนใจที่จะเปิดให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรอย่างแท้จริง พร้อม ๆ กับยังมุ่งมั่นที่จะสนับสนุนการจัดการทรัพยากรในเชิงพาณิชย์เป็นหลัก ซึ่งมักจะได้รับการสนับสนุนเชิงนโยบาย แม้ว่า จะขัดแย้งกับเป้าหมายทางสังคมอื่น ๆ โดยเฉพาะการจัดการทรัพยากรเชิงอนุรักษ์เพื่อความเป็นธรรมในสังคมและความยั่งยืนของทรัพยากร ดังนั้นหน่วยงานต่าง ๆ จึงมักไม่ค่อยให้ความสนใจกับการออกกฎหมายที่สอดคล้องกับเป้าหมาย ซึ่งเท่ากับเป็นการปิดกั้นภาคประชาสังคมไม่ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรอย่างแท้จริง

ประการที่สาม ระบบกฎหมายของไทยยังไม่มี ความชัดเจน และยังไม่เปิดกว้างอย่างเพียงพอที่จะยอมรับระบบการจัดการเชิงซ้อน โดยเฉพาะลักษณะที่ปรากฏในระบบกฎหมายที่เรียกว่า ความหลากหลายของระบบกฎหมาย ซึ่งเห็นได้ชัดเจนว่าระบบกฎหมายไทยยอมรับอยู่เพียงกรณีเดียว พร้อม ๆ กันนั้นก็มักจะไม่ให้ความสำคัญกับหลักการส่งเสริมและสร้างแรงจูงใจให้มีการจัดการเชิงซ้อน ในลักษณะที่เปิดให้หลายหน่วยงานและหลายฝ่ายในสังคมเข้ามามีส่วนร่วมจัดการทรัพยากรในพื้นที่เดียวกัน แต่จะยังคงเน้นการควบคุมและการตรวจจับของหน่วยงานที่มีอำนาจเพียงหน่วยเดียวตามหลักจัดการเชิงเดี่ยวเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งมีผลให้ฝ่ายต่าง ๆ ในสังคมและภาคประชาสังคมสับสนในบทบาทของตนและยังไม่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรส่วนรวมอย่างจริงเท่าที่ควร ผลที่ตามมาก็คือ การจัดการทรัพยากรที่ไร้ประสิทธิภาพและไม่ทันกับสภาพความเป็นจริงทางสังคม จนทรัพยากรส่วนรวมของสังคมต้องสูญเสียชีวิตไปอย่างรวดเร็ว